

Regeringens proposition

1993/94:236

Vissa jordbrukspolitiska frågor

Prop.
1993/94:236

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 mars 1994

Carl Bildt

Karl Erik Olsson
(Jordbruksdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige skall uppgå till 995 miljoner kronor för budgetåret 1994/95.

Vidare redovisas konsekvenserna för vegetabilieodlingen av den träffade överenskommelsen med EU om villkoren för ett svenskt medlemskap i EU.

Statens ansvar för socialförsäkringsskyddet för jordbrukare avvecklas. Lantbrukarnas riksförbund ges ansvaret att finna en så ekonomiskt gynnsam socialförsäkringslösning för jordbrukarkollektivet som möjligt. Skördeskadeskyddet avvecklas efter 1994 års skörd.

Innehållsförteckning

Prop. 1993/94:236

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Ärendet och dess beredning	3
3	Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige budgetåret 1994/95	4
4	Omställningsprogrammets utformning vid ett EU-medlemskap	7
5	Socialförsäkringsskyddet och skördeskadeskyddet inom jordbruket	12
Bilaga	Förteckning över remissinstanserna beträffande Statens jordbruksverks rapport 1993:25 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige 1994/95	14
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1994	15

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner vad regeringen anför om en avveckling av skördeskadeskyddet (avsnitt 5),
2. godkänner vad regeringen anför om dispositionen av medel för ett socialförsäkringsskydd för jordbrukare (avsnitt 5),
3. till *Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige* för budgetåret 1994/95 under nionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag på 995 000 000 kr,

2 Ärendet och dess beredning

Regeringen gav i september 1993 Statens jordbruksverk i uppdrag att beräkna stödbehovet för jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige. Jordbruksverket har presenterat utredningen i sin rapport 1993:25. Rapporten har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga*. Remissvaren finns tillgängliga i Jordbruksdepartementet.

Regeringen föreslog våren 1993 (prop. 1993/94:3) att återbetalningskravet och övriga regler för omställningsprogrammet med ett undantag skulle kvarstå under hela omställningsperioden t.o.m. den 30 juni 1996. De jordbrukare som inte genomför en varaktig omställningsåtgärd före den 1 juli 1996 men i övrigt följer omställningsvillkoren skulle emellertid få ett sänkt återbetalningskrav till 2 000 kr per ha enligt regeringens förslag.

Riksdagen avslöt i december 1993 regeringens förslag om att sänka återbetalningskravet till 2 000 kr per ha (prop. 1993/94:3, bet. 1993/94:JoU6, rskr. 1993/94:43).

Jordbruksutskottet anförde emellertid i sitt betänkande, beträffande återbetalningskravet, att regeringen borde återkomma med en utförlig analys av vilka reella möjligheter till ekonomiskt hållbara alternativ som de jordbrukare har haft som inte varaktigt ställt om sin produktion men ändå uppburit stöd. Regeringen borde dessutom återkomma med en analys om rättviseaspekterna i nuläget och med en beskrivning av infasningen av omställningsprogrammet i EG:s trädesprogram. Jordbruksutskottet ansåg att på grundval av en sådan analys kan en förnyad bedömning göras angående återbetalningsskyldigheten för de jordbrukare som inte genomfört en varaktig omställning av sin produktion. Regeringen har den 1 mars 1994 avslutat förhandlingarna med EU om villkoren för ett svenskt medlemskap.

I budgetpropositionen 1994 har regeringen i avvaktan på en särskild proposition i ämnet, föreslagit riksdagen att till *Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige*, för budgetåret 1994/95 beräkna ett förslagsanslag av 971 miljarder kronor. Regeringen tar nu upp bl.a. dessa frågor.

Regeringens förslag: Stödnivån för jordbruket och förädlingsindustrin i norra Sverige skall vara oförändrad under budgetåret 1994/95.

Det ger en total beräknad kostnad för stödet på 995 miljoner kronor.

En översyn av stödet skall göras mot bakgrund av bl.a. resultatet av förhandlingarna med EU om villkoren för ett svenskt medlemskap.

Statens jordbruksverks förslag: I Jordbruksverkets uppdrag ingick att beräkna stödbehovet för jordbruket och livsmedelsindustrin med utgångspunkt från 1990 års livsmedelspolitiska beslut. I detta beslut slås fast att lönsamheten i jordbruket i norra Sverige inte skall tillåtas sjunka nämnvärt till följd av avregleringens effekter. Jordbruksverket skulle vidare redovisa effekterna på lönsamheten av de åtgärder som vidtagits eller planeras för att anpassa det svenska jordbruket till EG:s jordbrukspolitik. Verket skulle slutligen lämna en redogörelse för kombinationsverksamheternas betydelse för lönsamheten hos jordbruksföretagen.

Jordbruksverket har gjort två alternativa beräkningar av stödbehovet i sin rapport. Om utgångspunkten är att endast reformens effekter på lönsamheten skall beaktas, visar Jordbruksverkets beräkningar på totalt sett en förbättrad lönsamhet mellan basåret 1989/90 och jämförelseåret 1993 och följaktligen ett minskat stödbehov. Verket har också gjort en beräkning som tar hänsyn till alla effekter på lönsamheten. Denna beräkning tyder på sänkt lönsamhet och ett ökat stödbehov.

För mjölk och nötkött har samma beräkningsmodell som tidigare använts. Modellerna för slaktsvin och smågrisar har anpassats så att de nu tar hänsyn till krav på spridningsareal för svingödsel. Specifika beräkningsmodeller har tagits fram för övriga produktionsgrenar – får och lamm, getmjölk, ägg och potatis – för vilka stödet tidigare beräknats schablonmässigt.

Enligt Jordbruksverket är det förknippat med betydande svårigheter att göra beräkningar där effekter av olika jordbrukspolitiska åtgärder särskiljs från varandra. Framöver torde det bli allt svårare att avgöra vad som är en effekt av avregleringen och vad som beror på andra faktorer – t.ex. EG-anpassningen. Verket tycker att det är tveksamt om det över huvud taget är meningsfullt att framöver separat försöka beräkna vilka effekter avregleringen haft på lönsamhetsnivån i jordbruket.

Remissinstanserna: Samtliga länsstyrelser och Lantbrukarnas riksförbund anser att stödnivån bör höjas budgetåret 1994/95. Närings- och teknikutvecklingsverket, Konkurrensverket, Konsumentberedningen och Svenska livsmedelsarbetareförbundet förespråkar dock att endast effekterna av avregleringen skall beaktas och stödnivån följaktligen sänkas. Några remissinstanser anger inte vilket beräkningsalternativ som bör ligga till grund för stödet budgetåret 1994/95, men anser i likhet med Statens jordbruksverk att det förelig-

ger stora svårigheter att särskilja reformens effekter från andra effekter på lönsamheten. Flera remissinstanser ser det vidare som angeläget att införa investeringsstöd för kombinationsverksamheter, alternativt göra glesbygdssstödet mer flexibelt.

Skälen för regeringens förslag: Strukturutvecklingen i jordbruket i norra Sverige följer relativt väl den för resten av landet. Det totala antalet företag har dock under de senaste åren minskat något snabbare i norra Sverige än i resten av landet och något mer i de norra delarna av stödområdet än i de södra. Åkerarealen har å andra sidan minskat något mindre än i resten av landet, vilket beror på att omställningen av jordbruksmark varit mindre. Antalet mjölkkor har minskat i takt med övriga landet. Antalet svin ökade både i norra Sverige och i riket totalt. Omfattningen på svinproduktionen är emellertid fortfarande liten i norra Sverige. Såväl inkomstnivå som inkomstutveckling för mjölkföretag är jämförbara med resten av landet, med undantag av de största företagen, där inkomstutvecklingen varit negativ i riksområde 3 mellan åren 1990 och 1991.

Avräkningspriserna för mjölk ligger fortfarande något under riksgenomsnittet och avräkningspriserna varierar kraftigare i norra Sverige, vilket beror på att säsongsprissättningen slår hårdare där. Invägningen har ökat med 3,2 % i stödområdet under år 1993, vilket är en något mindre ökning än för riket totalt sett. Antalet mjölkleverantörer minskade både i stödområdet och i resten av landet under år 1993 men stödområdets andel mjölkleverantörer har i stort sett varit oförändrad de senaste åren (26 %).

Vid fastställandet av stödnivån för innevarande budgetår var situationen densamma som nu. Mot bakgrund av den osäkerhet som gällde bl.a. prisutvecklingen, svårigheterna att särskilja reformens effekter och att vissa åtgärder vidtagits för att anpassa jordbruket till EG var regeringen då inte beredd att föreslå riksdagen en sänkning av stödnivån för jordbruket i norra Sverige (prop. 1992/93:183, bet. 1992/93:JoU20, rskr. 1992/93:330). Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag om en oförändrad stödnivå för budgetåret 1993/94.

Stödberäkningarna utgår från budgetåret 1989/90 som basår för beräkningarna av lönsamhetsutvecklingen. Jämförelseåret i beräkningarna av stödbehovet 1994/95 är år 1993. Eftersom det generella kobidraget som utbetalades under referensåret 1989/90 låg på en relativt låg nivå och nådde sin topp först budgetåret 1991/92, slår de senaste årens nedtrappning av bidraget inte igenom i lönsamhetsberäkningarna. Jordbruksverkets analys av effekterna av EG-anpassningen av jordbruket tyder på att den gradvisa sänkningen av kobidraget fr.o.m. budgetåret 1992/93 i praktiken dock verkat sänkande på lönsamheten för mjölkföretag i norra Sverige. Denna tendens gäller med största sannolikhet även i övriga landet. Som vi tidigare redovisat har trots detta invägningen av mjölk ökat såväl i stödområdet liksom i resten av landet under år 1993.

Med tanke på den, i förhållande till övriga landet, måttliga ökningen i invägningen, nedgången i antalet leverantörer och den stora osäkerheten vad gäller

att särskilja reformens effekter från andra effekter på lönsamheten föreslår regeringen en oförändrad stödnivå för jordbruket och förädlingsindustrin även för nästa budgetår. Vidare bör stödet till industrin inte längre ingå som en högstsatt del i anslaget. Stödnivån kan därmed hållas oförändrad under perioden även om produktionsvolymerna förändras.

Kostnaden för stödet beräknas uppgå till totalt 995 miljoner kronor, varav 927 miljoner kronor avser jordbruket och 68 miljoner kronor livsmedelsindustrin.

Den 1 mars 1994 blev en överenskommelse mellan EU och Sverige om villkoren för Sveriges medlemskap i EU klar. Vad beträffar stödet till jordbruket i norra Sverige innebär överenskommelsen att EU-medfinansierat s.k. bergsjordbruksstöd eller stöd till s.k. mindre gynnade områden – LFA-stöd – får utbetalas i stödområdet. Därutöver har Sverige möjlighet att ge nationellt stöd i områdena 1–3 för att fylla upp resterande stödbehov. Överenskommelsen innebär vidare att EG:s miljöstöd skall kunna användas för att möta de specifika problemen i jordbruket i norra Sverige.

Enligt regeringens bedömning bör en översyn av stödet göras, där bl.a. grunderna för beräkning ses över mot bakgrund av de angivna problem som nu föreligger vad gäller kopplingen till 1990 års livsmedelspolitiska beslut och överenskommelsen med EU. Kopplingen till 1990 års beslut kommer att behöva ersättas med någon annan beräkningsgrund för stödet, där hänsyn tas även till bl.a. produktions- och strukturutveckling. Pristilläggen kommer att behöva ersättas med någon annan typ av produktionsanknytning. I detta sammanhang får även utredas t.ex. ett eventuellt utvidgat stöd till nötköttsproduktionen genom ett s.k. särskilt dikostöd till norra Sverige utöver det generella stödet. Denna fråga har tagits upp av några remissinstanser. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag vad gäller den framtida utformningen och beräkningen av stödet.

Jordbruksverket har inte gjort något försök att beräkna kombinationsverksamheternas effekt på företagens lönsamhet. Verket har däremot redovisat en del statistiskt material vad gäller kombinationsverksamheter samt en studie genomförd av Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden som rör de investeringar i kombinationsverksamheter som skett med stöd inom ramen för glesbygdsstödet och åtgärdsprogrammet för norra Sverige.

Det är något vanligare med kombinationsföretag i norra Sverige än i övriga landet. Totalt sett har åtgärdsprogrammet omfattat 345 miljoner kronor under perioden 1988/89–1991/92. Medlen har använts till investeringar i jordbruksdelen och i kombinationsverksamheter, till projektverksamhet samt forskning och försök. Inom åtgärdsprogrammet och glesbygdsstödet har ca 137 miljoner kronor gått till investeringar i kompletterande verksamhet vid jordbruksföretag i norra Sverige under perioden 1988/89–1992/93. Investeringarna i kombinationsverksamhet genererar i högre grad nya arbetstillfällen än investeringar i traditionell jordbruksverksamhet. De har dessutom varit billigare per selsättningsstillfälle.

Företagen som erhållit stöd har fått en ökad arbetstid i företaget, omsättningen har ökat eller förväntas öka och ekonomin är oförändrad eller har blivit bättre. Inkomsterna från kombinationsverksamheter utgör dock normalt en liten del av familjens sammanlagda inkomster.

Enligt regeringens uppfattning är kombinationsverksamheter ett värdefullt komplement till jordbruket, speciellt i företag där omfattningen på jordbruksdelen är liten. Stöd till kombinationsverksamheter lämnas i dag inom ramen för glesbygdstödet. Detta förstärktes i samband med 1990 års livsmedelspolitiska beslut. Syftet med förstärkningen var att stärka jordbruksnäringen och verksamheter som bedrivs i kombination med jordbruksföretag. Inom ramen för EG:s strukturpolitik finns i dag ett stöd till landsbygdsutveckling – mål 5 (b)-stöd – som har vissa likheter med åtgärdsprogrammet. I de fortsatta överläggningarna med EG-kommissionen diskuteras hur stödet till landsbygdsutveckling skulle kunna appliceras i Sverige. Även stödet inom det nya målet 6 kan på liknande sätt ges för att främja landsbygdsutveckling. Regeringen avser att återkomma till denna fråga då dessa överläggningar har avslutats.

I skrivelser till chefen för Jordbruksdepartementet har Norrbottens Bär och Grönsaker ek.för. föreslagit dels ett särskilt stöd för bär och grönsaksodling i norra Sverige, dels särskilda medel för en elitplantstation för norra Sverige. Även dessa frågor bör tas upp i samband med att tillämpningen av olika stöd i norra Sverige vid ett EU-medlemskap utreds.

4 Omställningsprogrammets utformning vid ett EU-medlemskap

Regeringens bedömning: Vid ett EU-medlemskap skall EG:s trädesprogram tillämpas från den dag Sverige ansluter sig till EU. Ett jordbruksföretag kan inte samtidigt delta i det svenska omställningsprogrammet och EG:s program. Företag med omställningsmark som önskar få arealbidrag m.m. enligt EG:s program innan det svenska omställningsprogrammet avslutats skall återbetala del av erhållet omställningsbidrag. Varaktighetskravet i det svenska omställningsprogrammet slopas vid ett EU-medlemskap.

Bakgrund till regeringens bedömning: Riksdagen gav i samband med sin behandling av 1993 års budgetproposition (prop. 1992/93:100 bil. 10, bet. 1992/93:JoU13, rskr. 1992/93:231) regeringen i uppdrag att pröva frågan om en EG-anpassning av omställningsprogrammet till EG:s trädesprogram. I jordbruksutskottets betänkande föreslog utskottet att regeringen skulle verka för att omställningsprogrammet i största möjliga utsträckning anpassas till EG:s trädesprogram. Utskottet sade sig vara medveten om att en sådan anpassning förutsatte överväganden om både tekniska frågor och mer övergripande ekonomisk-politiska frågor, såsom t.ex. trädesvillkoren, varaktigheten

och återbetalning av omställningsstödet. Med anledning av detta bereddes frågan om kravet på varaktighet, odlingsbegränsning, återbetalning och trädsvillkor inom omställningsprogrammet inom regeringskansliet.

Med varaktig omställning avses i det frivilliga omställningsprogrammet att den areal som anslutits till programmet skall ha ställts om till annan användning än traditionell livsmedelsproduktion före den 1 juli 1996 och att denna areal under tiden fram till detta datum inte används för odling av s.k. prisreglerade grödor för livsmedelsproduktion. Efter den 1 juli 1996 ställs inga krav på omställningsarealens användning. EG:s trädprogram kan beskrivas som ett obligatoriskt trädprogram som i princip skall gälla för all framtid. Trädskravet fastställs varje år beräknat på årets odling. De till synes stora skillnaderna mellan omställningsprogrammet och EG:s trädprogram är principiellt viktiga, men i praktiken är programmen tämligen lika och effekten av dem blir i stort den samma.

Som tidigare nämnts avtog riksdagen i december 1993 regeringens förslag om att sänka återbetalningskravet till 2 000 kr per ha (prop. 1993/94:3, bet. 1993/94:JoU6, rskr. 1993/94:43).

Jordbruksutskottet anförde i sitt betänkande att regeringen borde återkomma med en utförlig analys om vilka reella möjligheter till ekonomiskt hållbara alternativ som de jordbrukare har haft som inte varaktigt ställt om sin produktion. Regeringen borde dessutom återkomma med en analys om rättvisaspekterna i nuläget och med en beskrivning av infasningen av omställningsprogrammet i EG:s trädprogram. Utskottet ansåg att på grundval av en sådan analys kan en förnyad bedömning göras angående återbetalningsskyldigheten för de jordbrukare som inte genomfört en varaktig omställning av sin produktion. Riksdagen anslöt sig till utskottets överväganden.

Regeringen har den 1 mars 1994 avslutat förhandlingarna med EU om villkoren för ett svenskt medlemskap.

Skälen för regeringens bedömning:

Resultatet av förhandlingarna om ett svenskt EU-medlemskap

Förhandlingarna mellan Sverige och EU angående villkoren för jordbrukssektorn för medlemskap i EU avslutades den 1 mars 1994. Överenskommelsen innebär bl.a. att Sverige skall delta i den gemensamma jordbrukspolitiken från första dagen av ett medlemskap.

Detta innebär bl.a. att Sverige vid ett EU-medlemskap skall tillämpa EG:s regelverk vad gäller trädskrav och övriga villkor för arealbidrag. Den i Sverige omställda marken kommer att räknas in i den basareal på ca 1,8 miljoner ha som Sverige får vid ett medlemskap. Produktion av spannmål, proteingrödor (ärtor, åkerbönor och sötlupin) och oljevaxter blir berättigade till arealbidrag under förutsättning att trädsvillkoren uppfylls. Det innebär att det för jordbrukare som ansöker om EG:s bidrag för arealbidragsberättigad odling införs ett individuellt trädskrav som står i relation till odlingen av bidragsbe-

rättigade grödor. Trädeskravet är 15 % för roterande träda och 20 % för fast träda. Jordbrukare med en bidragsberättigad odling som är mindre än ca 23 ha undantas från trädeskravet. Den exakta arealen för att få fullt arealbidrag utan att behöva träda mark beräknas utifrån regionens genomsnittliga spannmålsavkastning, vilket innebär att ju lägre avkastningen är i ett område desto större areal undantas från trädeskrav.

Inom ramen för förhandlingarna har Sverige fått ett nationellt undantag som anger att mark inom omställningsprogrammet som används för extensivt bete kan bli berättigad till årlig trädesersättning inom ramen för EG:s trädesprogram. Detta gäller under en övergångsperiod av två år, dvs. den period som var fastlagd för omställningen. Efter år 1996 kommer extensivt bete inte att vara bidragsberättigat enligt EG:s regler för träda.

Konsekvenser för vegetabiliesektorn

Vid ett svenskt EU-medlemskap kommer Sverige att införa ett trädesprogram i enlighet med EG:s regelverk. Detta innebär att jordbrukare som önskar få arealbidrag enligt EG:s regler också måste uppfylla de trädesvillkor som gäller. De jordbrukare som önskar kvarstå i det svenska omställningsprogrammet skall få göra detta. Denna mark kan emellertid inte tillgodoräknas som träda. Någon möjlighet att samtidigt ha mark i det svenska programmet och i EG:s program skall emellertid inte medges. Jordbrukare som nu deltar i det svenska omställningsprogrammet kan utnyttja omställd mark som träda enligt EG:s program under förutsättning att användningen står i överensstämmelse med EG:s regler. Ett undantag har medgetts för mark som utnyttjas för extensivt bete inom ramen för det svenska programmet. Under en tvåårsperiod kan sådan mark klassas som trädesmark enligt EG:s program.

I det fall jordbrukare önskar lämna det svenska omställningsprogrammet för att få EG:s areal- och trädesbidrag skall återbetalning ske med en viss del av lämnat omställningsbidrag. För de jordbrukare som inte lämnar det svenska omställningsprogrammet ställs naturligen inga sådana krav. Dessa jordbrukare kan emellertid välja att efter den svenska omställningsperiodens slut ansluta sin mark till EG:s program. För varaktigt omställd mark inom omställningsprogrammet som inte kan få arealbidrag enligt EG:s regler, t.ex. skogs- och våtmarker, bör inget krav på återbetalning ställas. Eftersom mark i omställningsprogrammet vid ett EU-medlemskap i princip kommer att ingå i basarealen kan kravet på en varaktig omställning för sådana marker i detta läge inte upprätthållas. Ett sådant krav skulle endast leda till att jordbrukare tvingades att lämna det svenska programmet i förtid. Att samtidigt ha ett program som kräver en varaktig omställning och ett annat program som medger att samma arealer kan utnyttjas i ett årligt trädesprogram kan inte motiveras. I det läge som uppkommit kommer jordbrukarna i sin planering av markanvändningen att utgå ifrån de regler som gäller inom EG.

I dag utgör 370 000 ha av svensk åkermark omställd mark. Trädeskravet för Sverige inom ramen för EG:s jordbrukspolitiska reform torde bli ca

250 000 ha. De jordbrukare som anslöt mark till omställningsprogrammet år 1991 fick i genomsnitt ca 9 000 kr per ha. Ett villkor för omställningsstöd är att jordbrukaren inte producerar produkter som konkurrerar med befintlig livsmedelsproduktion under budgetåren 1991/92–1995/96. De som överför omställd mark till EG:s trädesprogram bör därmed bli återbetalningsskyldiga med ett belopp som motsvarar den tid som återstår av omställningsperioden. Vid ett EU-medlemskap den 1 januari 1995 innebär det att återbetalningsskyldigheten uppgår till 3 600 kr per ha för de marker som anmäldes till omställningsprogrammet år 1991.

EG har beslutat om två väsentliga förändringar för sitt trädesprogram sedan det infördes sommaren 1992. Dels har man beslutat höja ersättningen för arealer i trädesprogrammet, dels har man beslutat om en väsentligt större flexibilitet vad gäller maximal trädesareal. Det är nu tillåtet att ansluta en större andel än 15 %. Det innebär att samtliga jordbrukare får full trädesersättning för mark i träda som inte omfattar större areal än jordbrukarens odling av övriga arealbidragsberättigade grödor, dvs. spannmål, proteingrödor och oljeväxter. De jordbrukare som har haft större areal ansluten till omställningsprogrammet och som övergår till EG:s träda kan få trädesersättning för hela den tidigare omställningsarealen. Den trädesareal som överstiger odlingen av spannmål m.m. får emellertid en reducerad ersättning som motsvarar ca 70 % av normal trädesersättning.

Det är viktigt att påpeka att det även fortsättningsvis är möjligt för jordbrukare att fullfölja omställningsprogrammet till den 1 juli 1996. Detta är av betydelse för de jordbrukare som inte har en produktion på omställningsmarken som är bidragsberättigad inom ramen för EG:s jordbrukspolitik.

Nuvarande användning av omställd mark

I Lantbrukets företagsregister (LBR) redovisas jordbrukarnas uppgifter om omställningsarealer och vilka åtgärder som vidtagits på dessa. Enligt LBR uppgick omställningsarealen i juni 1993 till ca 368 000 ha, en mindre ökning jämfört med år 1992. Huvuddelen av arealen – drygt tre fjärdedelar – finns i södra och mellersta Sveriges slättbygder. Mindre än 4 % av omställningsarealen ligger i Norrland. Omställningsåtgärder hade i juni 1993 enligt jordbrukarna genomförts på 53 % av arealen. Ett år tidigare var andelen 48 %. Omställningsarealen är emellertid ännu inte godkänd av stödmyndigheten. Den största delen – 74 % – av den åtgärdade arealen används som extensivt bete. På ca 18 % av den åtgärdade arealen odlas energi- och industrigrödor eller andra nischgrödor. Resten av den åtgärdade arealen har i huvudsak skogsplanterats.

Jordbruksutskottet anförde i samband med 1990 års livsmedelspolitiska beslut (prop. 1989/90:146, bet. 1989/90:JoU25, rskr. 1989/90:327) att det är av grundläggande betydelse för att omställningsarbetet skall bli framgångsrikt och för att jordbruket skall kunna medverka i produktionen av miljövänliga energiformer att en varaktig marknad skapas för dessa produkter. Marknaden för t.ex. biobränslen utvecklas hela tiden och därmed produkterna och tekno-

login för att utnyttja produkter odlade på åkermark. För närvarande är marknaden för biobränsle instabil. Utbudet av skogsflis och importerad bioenergi överstiger för närvarande efterfrågan. Detta kan komma att begränsa avsättningsmöjligheterna och prisbilden även för bioenergi producerad på åkermark. Möjligheterna för biologiska råvaror för industriella och tekniska ändamål är lovande, men utvecklingen befinner sig ännu på ett tidigt stadium i de flesta fall.

Det finns emellertid skäl att även fortsättningsvis sträva efter att finna nya användningsområden för biologiska produkter. Det gynnar både miljön, det öppna landskapet och den regionala utvecklingen i framför allt sämre jordbruksbygder. Med hänsyn till de överskott inom spannmålsodlingen som ännu kvarstår torde lönsamheten inom den traditionella sektorn också sannolikt minska på sikt. Det finns därför ett fortsatt behov av att utveckla nya användningsområden för åkermark. Det finns i detta sammanhang anledning att understryka att ett medlemskap i EU medför att väsentligt högre arealbidrag kan lämnas än vad som nu är fallet i Sverige. Till skillnad från vad som är fallet i Sverige lämnas dessutom ett högt årligt bidrag för mark som inte får användas för livsmedelsproduktion. Den sammantagna effekten av detta bidragssystem torde bli dels att intresset för skogsplantering av åkermark minskar, dels att odling av energigrödor etc. stimuleras ytterligare.

Rättvisaspekter

De jordbrukare som redan i dag har vidtagit omställningsåtgärder och som arbetar med att skapa en marknad för alternativa produkter såsom bioenergi kommer att ha ett försprång vid ett EU-medlemskap. Dessa jordbrukare har från början en strategi och en lämplig användning för den mark som kommer att beröras av EG:s trädeskrav. Däremot kan jordbrukare som inte nu aktivt söker alternativ användning för omställningsmark antas få det svårare att finna lönsamma alternativ för de arealer som inte får användas för traditionell livsmedelsproduktion i EU.

Det antyds i vissa sammanhang att den grupp av jordbrukare som anslöt mark till omställningsprogrammet, men som inte har vidtagit någon omställningsåtgärd under perioden, har gjort det fullt avsiktligt och att det har varit ett mycket lönsamt sätt att använda åkermarken. Å andra sidan anser många av de jordbrukare som har anslutit mark till omställningsprogrammet att de tillhör de stora förlorarna, oavsett om de har ställt om eller inte. De anser att deras intäkt från omställningsstödet relativt sett har minskat i värde jämfört med odlingen på mark som inte är ansluten mot bakgrund av att riksdagen har förlängt inlösegarantin och infört ett arealbidrag. Som regeringen tidigare har konstaterat har förutsättningarna förändrats i och med ansökan om ett EU-medlemskap. Mot denna bakgrund och riksdagens önskemål om en närmare anpassning av det svenska omställningsprogrammet till EG:s trädesprogram gjorde regeringen bedömningen våren 1993 att en rimlig avvägning vore att sänka återbetalningskravet till 2 000 kr per ha om ingen omställning genom-

förs under omställningsperioden men omställningsvillkoren i övrigt är uppfyllda.

Prop. 1993/94:236

Mot bakgrund av förhandlingsresultatet gör regeringen bedömningen att kravet på "varaktig" omställning inte kan upprätthållas vid ett svenskt EU-medlemskap. Kravet bör således slopas vid ett medlemskap. Jordbrukare bör då dessutom beredas möjlighet att mot en viss återbetalning lämna omställningen före den 1 juli 1996.

5 Socialförsäkringsskyddet och skördeskadestyddet inom jordbruket

Regeringens förslag: Statens ansvar för socialförsäkringsskyddet för jordbrukare upphör den 1 juli 1994. Skördeskadefonden avvecklas helt efter 1994 års skörd.

LRF ges ansvaret att finna en så ekonomiskt gynnsam socialförsäkringslösning för jordbrukarkollektivet som fonderingen medger. För ändamålet får disponeras dels de ca 520 miljoner kronor som redovisats i prop. 1993/94:100 bil. 10, s. 29, dels medel enligt följande. Ur skördeskadefonden får fr.o.m. den 1 juli 1994 disponeras 250 miljoner kronor för att utöka fonderingen till socialförsäkringsskyddet. Medel som finns kvar i fonden efter 1994 års utbetalningar av skördeskadeersättningar tillförs skyddet. Omdisponeringen av medel från skördeskadefonden samt avskaffandet av densamma medför inte att statens ansvar för skördeskadestöd utökas. Regeringen skall besluta om nödvändiga förändringar i villkoren för skördeskadefonden för skördeåret 1994 med hänsyn till den minskade fonderingen. Lantbrukarnas socialförsäkringsskydd skall dessutom tillföras jordbrukets disponibla etablerings- och räntestödsmedel vilka beräknas uppgå till drygt 100 miljoner kronor.

Statens jordbruksverk skall tillförsäkras insyn i förvaltningen av de medel som avsätts för socialförsäkringsskyddet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har i prop. 1993/94:100 bil. 10 föreslagit att statens ansvar för det socialförsäkringsskydd som finns för jordbrukare avvecklas genom att en fondering görs med ca 520 miljoner kronor. Ett fortsatt socialförsäkringsskydd för jordbrukare förutsätter att ansvaret för verksamheten tas över från staten. Överläggningar om ett sådant övertagande har förts med Lantbrukarnas riksförbund.

Lantbrukarnas riksförbund har i detta sammanhang i skrivelse den 3 februari 1994 föreslagit att medel ur jordbrukets skördeskadefond tas i anspråk för att förstärka den av regeringen föreslagna fonderingen för socialförsäkringsskyddet. Genom detta skulle en rabattering av premien för socialförsäkringen kunna ske. LRF anger att mellan 2–2,5 miljarder kronor skulle behöva fonderas för att en kollektiv försäkring utan premier skulle kunna tillhandahållas.

Enligt LRF:s förslag i skrivelsen skall 300 miljoner kronor ur jordbrukets skördeskadefond fonderas för ändamålet samtidigt som ytterligare 300 miljoner kronor anvisas av budgetmedel.

Under förutsättning att alla jordbrukare oavsett organisationstillhörighet ges möjlighet att teckna försäkringen på likartade villkor bör en förändrad disposition av skördeskadefonden kunna medges. LRF bör ges ansvaret att finna en så ekonomiskt gynnsam försäkringslösning för hela jordbrukarkollektivet som tillgängliga medel medger. Statens jordbruksverk bör tillförsäkras insyn i förvaltningen av medlen för att garantera att dessa används för avsett ändamål och att alla jordbrukare oavsett organisationstillhörighet ges samma möjlighet till försäkringsskydd.

Vad gäller skördeskadeskyddet i framtiden bedömer LRF att de skattemässiga reserveringsmöjligheter för enskilda företag som beslutats av riksdagen lämnar ökat utrymme för hantering av skördevariationer (prop. 1993/94:50, bet. 1993/94:SkU15, rskr. 1993/94:108). Organisationen anser dock att ett begränsat kapital övergångsvis bör behållas i skördeskadefonden. Regeringen delar LRF:s uppfattning att ett kapital bör behållas i skördeskadefonden för att ersätta skador på 1994 års skörd, men anser att ett högre belopp är nödvändigt. Vi föreslår därför att överföringen till socialförsäkringsskyddet under innevarande budgetår begränsas till 250 miljoner kronor. Detta innebär att ett belopp på ca 175 miljoner kronor finns kvar för ersättning för skador på 1994 års skörd. Under åren 1988 till 1993 har från skördeskadeskyddet utbetalats i genomsnitt ca 80 miljoner kronor per år. Om den särskilda ersättningen för 1992 års skörd inkluderas stiger siffran till 120 miljoner kronor per år. Med hänsyn till det minskade kapitalet i fonden kan dock reglerna för utbetalning av kompensation vid skördeskador behöva ändras. Regeringen bör ges bemyndigande att träffa överenskommelse med LRF om eventuella förändringar. Ändringarna kan t.ex. innebära att självriskan ökas och att reglerna för bedömning av ersättningsberättigade skador ändras. Omfördelningen av medlen i skördeskadefonden får inte innebära att statens ansvar för skördeskador inom jordbruket utökas utöver vad som tidigare angivits (prop. 1987/88:74, bet. 1987/88:JoU16, rskr. 1987/88:130). Kvarstående medel i skördeskadefonden efter slutlig reglering av ersättningar för skador på 1994 års skörd bör få disponeras för socialförsäkringsskyddet.

Förutom de nu nämnda medlen och de ca 520 miljoner kronor som regeringen i prop. 1993/94:100 bil. 10 föreslog skulle få disponeras för socialförsäkringsskyddet, skall skyddet dessutom tillföras disponibla etablerings- och räntestödsmedel vilka beräknas uppgå till drygt 100 miljoner kronor. Dessa medel har tidigare tillförts jordbruket och därvid disponerats för lån till jordbrukare. Återbetalade lån redovisas dock av budgettekniska skäl under anslaget Stöd till avbytarverksamhet m.m.

Förteckning över remissinstanserna beträffande Statens jordbruksverks rapport 1993:25 Stödet till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige 1994/95

Efter remiss har yttranden över rubricerade rapport avgetts av Statskontoret, Riksrevisionsverket, Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden, Glesbygdsmyndigheten, Närings- och teknikutvecklingsverket, Konkurrensverket, Konsumentberedningen, Sveriges lantbruksuniversitet, Länsstyrelserna i Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Sveriges livsmedelsindustriförbund.

Yttrande har dessutom kommit in från Lantbrukarnas länsförbund i Västerbotten. Vidare har skrivelser i ärendet kommit in från Lantbrukarnas länsförbund i Västerbotten, LRF:s norrlandsgrupp och Per Nyström m.fl. i Västerfärnebo, Centerns kommunkrets i Kil samt Sunne, Munkfors, Kil och Forshaga kommuner.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 mars 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Laurén, Hörnlund, Olsson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Olsson

Regeringen beslutar proposition 1993/94:236 Vissa jordbrukspolitiska frågor

